

nrc.next

dinsdag 8 maart 2016
jaargang 10 nr. 273

Normaal hangen hier alleen mannen, want... je moet een goede wetenschappelijke reputatie hebben, je moet dood zijn, en je moet door een redelijk goede schilder geportretteerd zijn", zegt Willem Otterspeer.

Vrouw aan de muur

HOOGLERAREN In de senaatskamer van de Universiteit Leiden zijn voor Internationale Vrouwendag alle portretten van mannen vervangen door vrouwen. Want daar hing, tussen 117 mannen, maar één vrouwelijke hoogleraar.

Door Ellen de Bruin Foto's Roos Pierson

Als het gelukt was om alle 104 nog levende Leidse vrouwelijke hoogleraren op tijd gefotografeerd te krijgen, de zittende en degenen die al met emeritaat zijn, dan was dat dus nog niet genoeg geweest. Niet genoeg om alle 117 geschilderde portretten van mannelijke wetenschappers en dat ene vrouwenportret in de senaatskamer van het Leidse academiegebouw te bedekken met foto's van de deden daagse vrouwelijke wetenschappers. „Het is opvallend dat je het dan nog niet redt”, zegt Judi Mesman, hoogleraar pedagogiek aan de Universiteit Leiden. Nog geen kwart van de Leidse hoogleraren is vrouw (23 procent, landelijk is het 17 procent). Dat er vrijwel alleen olieverschilderde mannen en in de senaatskamer hangen, is historisch zeggroek. „Het is een selectie, het puikje van onze professoren van vier eeuwen”, zegt Willem Otterspeer, hoogleraar universiteitsgeschiedenis aan de Universiteit Leiden en conservator van het Academisch Historisch Museum. Je moet aan een aantal criteria voldoen om in de senaatskamer te mogen hangen, vertelt hij. „Je moet een goede wetenschappelijke reputatie hebben, je moet dood zijn, en je moet door een redelijk goede schilder geportretteerd zijn.” Hier onyxus van der Meij (1687-1761) schilderde vanaf 1735 de eerste portretten in de galerij. Er wordt regelmatig een portret vervangen, zo komt er 'vers bloed' in, maar er hangt nog steeds maar één vrouw: Sophia Antonides, in 1929 de eerste Leidse vrouwelijke hoogleraar (Grieks). Hoe het komt dat er niet meer vrouwen hangen? „Er zit een enorme vertragingfactor in”, zegt Otterspeer. „We proberen het wel in te halen, maar Leiden heeft nooit veel vrouwelijke hoogleraren gehad.” „De meeste van die schildertjes”, zegt Judi Mesman, „dateren uit de tijd dat vrouwen nog geen hoogleraar konden worden.”

Hoe dan ook: de galerij van mannen is tijdelijk aan het zicht onttrokken. Op 8 maart, Internationale Vrouwendag, wordt een volledig getransformeerde senaatskamer onthuld met 99 foto's van vrouwelijke hoogleraren. En op 19 plekken zijn de klassieke olieverschildertjes bedekt met uittog over het project en met afbeeldingen van lege stoelen met het woord 'vacature' erbij.

Tegen seksisme in de wetenschap

Het project, met de titel *Ruimte voor Vrouwen!*, is een initiatief van Eveline Orose, Naomi Elkmers, Judi Mesman en Ineke Skutter, vier hoogleraren die zich onder de naam Athenas' Angels inzetten tegen seksisme in de wetenschap. Elkmers is sinds septemember universiteitshoogleraar in Utrecht, de andere drie zijn verbonden aan de Universiteit Leiden. Op hun website athenasange.nl verzamelen ze nieuws, anecdotes en cijfermateriaal over genderdiscriminatie in de wetenschap. „Om te laten zien: kijk, er is echt wel wat aan de hand”, zegt Mesman. „Mannelijke wetenschappers verdienen bijvoorbeeld meer dan vrouwen voor het zelfde werk, krijgen vaker subsidie en bij elke stap hoger op de universitaire en carrière ladder vallen meer vrouwen dan mannen af. Moelijkker te kwantificeren zijn de seksistische opmerkingen die vrouwelijke wetenschappers te verduren krijgen, zoals „bent u de secretaresse van de hoogleraar?”. „Je bent slimmer dan je eruit ziet” of (toen een vrouw haar zwangerschap mededeelt), „hej je niet van voorbehoedsmiddelen gehoord?”.

Het is belangrijk om voortdurend aandacht te blijven vragen voor zulke ongelijke beheden”, zegt Mesman. „Zodt mensen niet denken dat het wel meevalt, maar misschien juist: hē, zo gaat het bij ons ook. Bij Nederlandse universiteiten, maar ook bij het ministerie van OCW, bij de Koninklijke Academie van Wetenschappen,

Sophia Antoniadou, de eerste Leidse vrouwelijke hoogleraar, krijgt een ereplaats

Prinses Beatrix, die een eredoctoraat kreeg, stemde toe om het oude portret van Willem van Oranje boven de schouw door een portret van haar te vervangen.

en bij [wetenschapsfinancier] NWO heb je talloze kamers en gangen waar alleen maar portretten van mannen hangen. Dat houdt de automatische associatie in stand dat de wetenschapper een man is."

Dat is een vorm van impliciet, 'verborgen' seksisme: niemand zegt hardop dat vrouwen niet goed genoeg zijn, maar er wordt toch aan hun motivatie en werkplezier geknaagd. Vrouwen voelen zich in zo'n omgeving minder thuis, zegt Mesman: ze hebben minder het idee dat ze erbij horen. „En ook mannen hebben dan minder het idee dat vrouwen erbij horen."

De eerste actie van Athena's Angels, nog voor ze zich zo noemden, was eind 2014, toen het ministerie van OCW één fotopagina met louter mannelijke wetenschappers had opgenomen in de *Wetenschapsvisie 2025* - de vier maakten

toen zelf een alternatieve fotocollage met louter vrouwen.

Het project in de Leidse senaatskamer is geïnspireerd op een Brits voorbeeld: anderhalf jaar geleden werden de portretten van 'dode witte mannen' in de grote zaal van Hertford College, Oxford, vervangen door vrouwen, om te markeren dat veertig jaar daarvoor, in 1974, de eerste vrouwelijke studenten waren toegelaten.

In oktober stelden Athena's Angels voor om een vergelijkbaar project in de Leidse senaatskamer te herhalen. Het Leidse College van Bestuur (Carel Stolker, Simone van Buitendijk en Willem te Beest) reageerde enthousiast en hielp door coördinatie en faciliteiten te bieden. Fotograaf Angela Verdam portretteerde zo veel mogelijk Leidse vrouwelijke (oud-)hooglera-

ren. En prinses Beatrix, die in 2005 een eredoctoraat van de Universiteit Leiden kreeg, stemde toe om het oude portret van Willem van Oranje boven de schouw door een portret van haar te vervangen. Een print van het portret van de enige vrouw die normaal gesproken in de senaatskamer hangt, Sophia Antoniadou, in 1929 de eerste Leidse vrouwelijke hoogleraar, is tijdelijk op een ereplaats gezet, want ook dat schilderij is bedekt.

De moderne vrouwenportretten blijven een maand hangen; daarna zoeken Athena's Angels en de Universiteit Leiden er een andere, permanente plek voor, aldus Mesman.

Ruimte voor Vrouwen is op beperkte tijden te bezichtigen door publiek. Zie athenasangels.nl of universiteitleiden.nl.

Vrouwendag 8 maart

Internationale Vrouwendag is een dag waarop mensen wereldwijd aandacht besteden aan ongelijkheden tussen de seksen. Sinds 1913 gebeurt dat jaarlijks op 8 maart, maar in 1909 en 1910 begon de Socialistische Partij in de Verenigde Staten al met een Vrouwendag in februari en in 1911 breidde dat initiatief zich uit naar Denemarken, Duitsland, Oostenrijk en Zwitserland. In 1912 deed Nederland voor het eerst mee.

Internationale Vrouwendag komt voort uit de Amerikaanse arbeidersbeweging. Vrouwen werkten in het begin van de twintigste eeuw vaak onder slechte omstandigheden, kregen weinig betaald en mochten in veel staten niet stemmen; pas in 1920 kregen Amerikaanse vrouwen landelijk stemrecht (in Nederland was dat in 1919). Er waren stakingen en demonstraties.

Tegenwoordig is 8 maart in een aantal landen een officiële vrije dag (zoals Rusland). In een aantal andere landen (waaronder China en Madagaskar) krijgen alleen vrouwen vrij. In sommige landen geven mannen op Internationale Vrouwendag chocola en gele mimosa of andere bloemen aan hun vrouw. Daarnaast gaan vrouwen wereldwijd nog steeds de straat op om te protesteren tegen genderongelijkheid. Zie internationale-vrouwendag.nl